

Κοινωνικό το μέλλον των πανεπιστημίων

Προϋποθέσεις για αναθεώρηση του 16

Το **ΓΙΑΝΝΗ Α. ΜΥΛΟΠΟΥΛΟΥ***

Στραβός λοιπόν είναι ο γιαλός ή στραβά αρμενίζουμε; Είναι δυνατόν η νεοφιλελεύθερη «νέα διακυβέρνηση» να υποστηρίζει από κοινού με το σοσιαλδημοκρατικό ΠΑΣΟΚ την αναθεώρηση του άρθρου 16; Κι ύστερα πώς γίνεται κι οι οπισθοδρομικοί νοσταλγοί της εποχής του σοβιετικού κρατισμού να αυτοαναγορεύονται σήμερα προοδευτικοί; Μήπως ζούμε τελικά στην εποχή του τέλους της πολιτικής και των διαχωριστικών γραμμών, τουλάχιστον έτσι όπως τις έχουμε γνωρίσει;

Η απάντηση είναι απολύτως αρνητική. Απλώς η ανάλυση του ζητήματος με τον παραδοσιακό τρόπο που συνήθως γίνεται, δεν ανταποκρίνεται στα σύγχρονα δεδομένα. Η υπόθεση της κατάργησης του κρατικού μονοπωλίου στην ανώτατη εκπαίδευση χαρακτηρίζεται από μια σειρά από ιδιαιτερότητες, που διαμορφώνουν καθοριστικά το τι πραγματικά υποκρύπτεται πίσω από τις φαινομενικές συμπτώσεις και τι πίσω από τις ηχηρές διαφορές.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ ΠΡΩΤΗ: Το μεγάλο ζητούμενο για την παιδεία στην Ελλάδα του 2006 δεν είναι η ίδρυση μη κρατικών πανεπιστημίων. Αυτή αφορά το απώτερο μέλλον. Ο μεγάλος ασθενής σήμερα είναι τα δημόσια πανεπιστήμια, αυτά δηλαδή που απευθύνονται στη μεγάλη πλειοψηφία των πολιτών. Τα οποία πάσχουν από δύο σοβαρότατες ασθένειες, η θεραπεία των οποίων εξαρτάται αποκλειστικά από το κράτος: Πρώτον από συστηματική υποχρηματοδότηση και, δεύτερον, από το σύμπτωμα του κρατισμού και της έλλειψης αυτοτέλειας. Η υπερβολική έμφαση στη συζήτηση για τα μη κρατικά ΑΕΙ, διά της γνωστής μεθόδου του αντιπερισπασμού, υποβαθμίζει τη σημασία της αναβάθμισης της δημόσιας εκπαίδευσης και αποπροσανατολίζει τη συζήτηση από το πραγματικό διακύβευμα της παιδείας.

ΔΕΥΤΕΡΗ: Η ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων, ιδιωτικών ιδρυμάτων δηλαδή που θα παράγουν διά της έρευνας και θα μεταδίδουν διά της εκπαίδευσης τη γνώση, έχει αμφίβολο μέλλον για τη χώρα μας. Το μέγεθος της ελληνικής «εκπαιδευτικής αγοράς» και οι συνθήκες της παγκόσμιας οικονομίας δεν δημιουργούν το κατάλληλο κλίμα για μεγάλες επενδύσεις στην τριτοβάθμια εκπαίδευση στην περιοχή μας. Στην καλύτερη λοιπόν περίπτωση, θα γίνουν διδακτήρια τύπου Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης, και μάλιστα για συγκεκριμένες μόνο ειδικότητες, που δεν χρειάζονται μεγάλες υποδομές. Αλλά αυτά μόνο πανεπιστήμια δεν μπορούν να χαρακτηριστούν.

ΤΡΙΤΗ: Είναι λάθος η αντίληψη ότι η ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων θα αναγκάσει και τα δημόσια να αναβαθμιστούν λόγω ανταγωνισμού. Πρώτον, γιατί είναι αμφίβολο αν θα υπάρξουν τελικά ανταγωνιστικά ιδιωτικά πανεπιστήμια. Και δεύτερον, γιατί με τα σημερινά δεδομένα της μεγάλης εξάρτησης των δημόσιων ΑΕΙ από το κράτος είναι εξαιρετικά δύσκολο να αποκτήσουν την απαιτούμενη για τη βελτίωσή τους ευελιξία. Αφού και σήμερα, που υποτίθεται ότι δεν υπάρχει ανταγωνισμός, τα πανεπιστήμια μας ζητούν διαρκώς μεγαλύτερες χρηματοδοτήσεις και περισσότερες αρμοδιότητες αυτοδιοίκησης για να μπορέσουν να βελτιωθούν, αλλά σκοντάφτουν διαρκώς πάνω στην κρατική απροθυμία. Η οποία τελευταία έχει εξελιχθεί σε άρνηση. Γιατί λοιπόν αυτή η αντίληψη να αλλάξει, όταν θα τροποποιηθεί το άρθρο 16;

ΤΕΤΑΡΤΗ: Η ίδρυση μη κρατικών πανεπιστημίων είναι λάθος να αντιμετωπιστεί ως ιδιωτικοποίηση ενός μέρους της δημόσιας τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Όταν σήμερα είναι ευρέως γνωστό ότι ακόμη και στις χώρες όπου ανθεί η ιδιωτική παιδεία, αυτό δεν συνέβη ποτέ σε βάρος της δημόσιας, αλλά αντίθετα έγινε συμπληρωματικά, δηλαδή ως παροχή μιας επιπλέον δυνατότητας. Το ύψος της μέσης δημόσιας χρηματοδότησης στην Ε.Ε. για την εκπαίδευση και την έρευνα δίνει από μόνο του την απάντηση. Αντίθετα, στη δική μας περίπτωση, η μέχρι τώρα πολιτική της κυβέρνησης είναι ιδιαίτερα ανησυχητική. Πόσο αλήθεια ακούγεται εκπαιδευτικά θεμιτό και κοινωνικά δίκαιο το πρόσφατο νεοφιλελεύθερο δείγμα γραφής της κυβέρνησης, με την υποτιθέμενα αξιοκρατική θεσμοθέτηση της βαθμολογικής βάσης για την εισαγωγή στα πανεπιστήμια, η οποία κατέληξε στο να αδειάσουν από σπουδαστές οι σχολές της περιφέρειας (19.000 θέσεις έμειναν κενές) και να γεμίσουν με χρήματα τα ταμεία των λογής ιδιωτικών κολεγίων; Στα οποία η πρόσβαση επιτρέπει βέβαια άνευ αξιοκρατικών και λοιπών όρων! Η επιδίωξη λοιπόν της μεταφοράς στον ιδιωτικό τομέα ενός μέρους της δημόσιας τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, το οποίο πρώτα κάποιοι φρόντισαν να καταδικάσουν σε μαρasmus, όχι απλώς είναι κοινωνικά άδικο, αλλά είναι εντελώς ανιστόρητη.

ΠΕΜΠΤΗ: Την ώρα που κάποιοι δίνουν μάχες για τη διατήρηση του κρατικού μονοπωλίου στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, στη χώρα μας λειτουργούν ήδη ιδιωτικά πανεπιστήμια. Πρόκειται για παραρτήματα ευρωπαϊκών πανεπιστημίων, τα οποία λειτουργούν με τη μέθοδο της δικαιόχρησης. Και μάλιστα λειτουργούν για την ώρα εντελώς ανεξέλεγκτα, χωρίς κανόνες και εγγυήσεις. Τα διπλώματα που εκδίδουν όμως, σύμφωνα με σχετική οδηγία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, θα αναγνωρίζονται στο εξής ως ισότιμα των δημόσιων πανεπιστημίων. Τι είναι λοιπόν προτιμότερο; Να κάνουμε τη στρουθοκάμηλο και να συνεχίζουμε, μόνοι εμείς, να μη βλέπουμε το πρόβλημα; Ή να προσπαθήσουμε να εντάξουμε όσα από τα ιδιωτικά πληρούν τις ακαδημαϊκές προδιαγραφές στο επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας, προκειμένου αυτά επιτέλους να ελεγχθούν και να πάψουν να λειτουργούν εκτός κανόνων;

Τούτων λοιπόν δοθέντων, για να αποβεί η αναθεώρηση του άρθρου 16 ακαδημαϊκά ορθή και κοινωνικά ωφέλιμη, χρειάζεται να ισχύσουν συγκεκριμένες προϋποθέσεις, που να εξασφαλίζουν ότι η κατάργηση του κρατικού μονοπωλίου στην ανώτατη εκπαίδευση:

- Δεν θα εξελιχθεί σε βάρος των δημόσιων πανεπιστημίων και
- Δεν θα ταυτιστεί με την άνευ όρων ιδιωτικοποίηση του χώρου της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Στην πρώτη κατηγορία προϋποθέσεων ανήκει η υπεσχμένη αύξηση της δημόσιας χρηματοδότησης της εκπαίδευσης στο 5% και της έρευνας στο 1,5% του ΑΕΠ, καθώς επίσης και η θεσμοθέτηση της πλήρους αυτοτέλειας και αυτονομίας των δημόσιων πανεπιστημίων. Που σημαίνει την άμεση απόσυρση του προσχεδίου για το νόμο πλαίσιο, που κινείται ακριβώς στην αντίθετη κατεύθυνση.

Στη δεύτερη κατηγορία των προϋποθέσεων θα πρέπει να θεσμοθετηθούν κανόνες που να επιβάλλουν το ίδιο πλαίσιο λειτουργίας σε μη κρατικά και σε δημόσια πανεπιστήμια. Θα πρέπει δηλαδή να ισχύουν οι ίδιες ακαδημαϊκές προϋποθέσεις για τη λειτουργία τους, όπως και οι ίδιοι κανόνες για την εισαγωγή των σπουδαστών και την επιλογή των καθηγητών.

Μόνον έτσι η αναγκαστική από την ευρωπαϊκή νομοθεσία αναθεώρηση του άρθρου 16 θα οδηγήσει στην απελευθέρωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης από τα κρατικά δεσμά, χωρίς παραβάσεις της ακαδημαϊκής δεοντολογίας και με πνεύμα κοινωνικής δικαιοσύνης. Σ' έναν κόσμο που αλλάζει, είναι αδιανόητο να διατηρούνται κρατικά μονοπώλια. Από την άλλη, αυτό δεν πρέπει να ταυτιστεί με την άνευ όρων ιδιωτικοποίηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Για την ώρα πάντως, ο μόνος πολιτικός χώρος που δείχνει να έχει ξεφύγει από τις ιδεοληψίες της ιδιωτικοποίησης και του κρατισμού, είναι το ΠΑΣΟΚ. Το οποίο, με την πρόταση των 15 σημείων που κατέθεσε ο πρόεδρος του, δείχνει να συλλαμβάνει πλήρως τα μηνύματα των καιρών και να απαντά στη νέα εποχή. Που θέλει την υπέρβαση του παρωχημένου δίπολου κρατισμός - ιδιωτική πρωτοβουλία και την εισαγωγή ενός νέου πόλου, αυτού της κοινωνίας των πολιτών. Που οδηγεί την εκπαίδευση μακριά από τις αγκυλώσεις του κρατισμού, αλλά και από τα λογής επιχειρηματικά συμφέροντα. Σ' ένα νέο χώρο, αυτόν της αυτόνομης λειτουργίας, με κοινωνική ευθύνη, ακαδημαϊκή αξιολόγηση και κοινωνική λογοδοσία.

Σήμερα λοιπόν, δεν συγκρούονται δύο, αλλά τρεις αντιλήψεις για τα πανεπιστήμια. Και η φαινομενική σύμπτωση των δύο μεγάλων κομμάτων υποκρύπτει μια τεράστια διαφορά για τον τρόπο που οραματίζονται το αύριο. Διότι το πανεπιστήμιο του μέλλοντος δεν θα είναι ούτε κρατικό ούτε όμως και ιδιωτικό. Υπάρχει τρίτος δρόμος: αυτός του κοινωνικού πανεπιστημίου. Που θα ανήκει στην κοινωνία των πολιτών και θα κινείται ανάμεσα στο κράτος και την ιδιωτική πρωτοβουλία, αξιοποιώντας προς όφελος της παιδείας και τους δύο τομείς.

Η αναθεώρηση του άρθρου 16, αν γίνει με συγκεκριμένους όρους και προϋποθέσεις, μπορεί να αποτελέσει τον προθάλαμο γι' αυτό το νέο μοντέλο του κοινωνικού πανεπιστημίου.